

компенсувала зuboжіння тексту використанням демінутивних лексем замість нейтральних. Перекладачка зуміла зберегти структуру оригіналу, його емотивність і психологізм та донести його до україномовного читача.

Список використаної літератури:

1. Беркешук І. Демінутивні утворення у повісті Володимира Лиса «Століття Якова» / І. Беркешук // Науковий часопис НПУ імені Н.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство). — 2012. — Вип. 4. — С. 42-48

2. Каленюк С. Демінутиви та аугментативи у творчості Уласа Самчука / С. Каленюк // Інформаційні технології в освіті. — 2008. — № 8. — С. 247-251.

3. Мінцис Е. Особливості перекладу демінутивів з англійської мови на українську (на матеріалі літературної казки Р. Дала "Матильда" та її перекладу) / Е. Мінцис // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. — 2015. — Вип. 740-741. — С. 134-137

4. The Hunger Games [Електронний ресурс] : Stephen King / Entertainment — 2008. — Режим доступу: <https://ew.com/article/2008/09/08/hunger-games/>

5. The Hunger Games by Suzanne Collins - review [Електронний ресурс] : Tjala / The Guardian — 2011. — Режим доступу: <https://www.theguardian.com/childrens-books-site/2011/aug/14/review-hunger-games>

Список джерел ілюстративного матеріалу:

6. Коллінз С. Голодні ігри / Сюзанна Коллінз. — Київ : Країна Мрій, 2010. — 384 с.

7. Collins S. Hunger Games / Suzanne Collins. — Scholastic Corporation, 2008. — 374 p.

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Рибалка Н.С.

І. О. Назаренко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Б. ПРУСА «LALKA»

Метою нашого дослідження є аналіз граматичних трансформацій в українському перекладі роману Б. Пруса «Lalka», виконаного Степаном Ковганюком.

Варто зазначити, що у перекладознавстві існують різні типології перекладацьких трансформацій: Я. Й. Рецкера, Л. К. Латишева, Р. К. Міньяр-Белоручев, В. С. Виноградова, Л. С. Бархударова, В. Н. Комісарова, О. Д. Швейцера, О. О. Селіванової та ін. У нашому дослідженні ми використовуємо нову класифікацію трансформацій О. О. Селіванової, яка поділяє перекладацькі трансформації на формальні та формально-змістові. У свою чергу серед формально-змістових трансформацій О. О. Селіванова виділяє формально-змістові трансформації з прагматичним компонентом [2, 458]. Трансформації діляться в залежності від мовного рівня: фонетичні, лексичні, граматичні (морфологічні та синтаксичні) тощо.

До граматичних трансформацій на морфологічному рівні відносять: категорійні та частиномовні заміни, заміни морфологічних засобів лексичними, транспозицію числа, часу, способу дії і т. ін. [2, 460-461].

В українському перекладі роману Б. Пруса «Lalka» трапляється значна кількість перекладацьких трансформацій на морфологічному рівні, що пояснюється системними розбіжностями української та польської мов. Наприклад, заміна числа:

W początkach roku 1878... // На початку 1878 року... Множина оригіналу замінена у перекладі однією.

...równie dużo mówiono o uzbrojeniach Anglii... // ...так само часто говорилось про озброєння Англії... Крім зміни числа (множини на однину), змінюється також відмінок. Іменник *o uzbrojeniach*, що в оригіналі вживається у місцевому відмінку множини, в перекладі переданий іменником *про озброєння* у знахідному відмінку однини.

Часто іменники в українській та польській мовах виступають з різними показниками роду:

...*wielki czarny kałamarz...* // ...*велика чорна чорнильниця...* Слово *kałamarz* у польській мові – іменник чоловічого роду, який в українському перекладі замінений на іменник жіночого роду *чорнильниця*, що зумовило зміну роду не тільки іменника, а й узгодженого з ним прикметника.

Перекладач роману Б. Пруса «Lalka» використовує частиномовні заміни:

Na nim wielki czarny kałamarz wraz z wielką czarną piaseczniczką... // *На столі – велика чорна чорнильниця з великою чорною пісочницею...* Особовий займенник *on* у місцевому відмінку однини замінений на іменник *stół*, що, на нашу думку, було недоцільно, тому що це слово вже було використано в попередньому реченні як автором, так і перекладачем: *Pod oknem stał ten sam czarny stół...* // *Під вікном стояв той самий стіл...*

Zatopieni w kłębach dymu cygar i pochyleni nad butelkami z ciemnego szkła, obywatele tej dzielnicy... // *Огорнені густим сигарним димом, схилившись над пляшками з темного скла, мешканці цього кварталу...* Прикладом частиномовної заміни є заміна дієприкметника пасивного стану (imiesłowa przymiotnikowego biernego) *pochyleni* у чоловічому особовому роді називного відмінка множини дієприслівником *схилившись*, таким чином змінюючи дієприкметниковий зворот на дієприслівниковий зворот у реченні.

...*gdzie na wieczorną przekąskę zbierali się właściciele składów bielizny i składów win...* // ...*куди вечорами сходились винити й закусити* власники магазинів білизни та винних погребів... Іменник *przekąska* в українському перекладі замінений інфінітивами *винити й закусити*.

...*gdzie na wieczorną przekąskę zbierali się...* // ...*куди вечорами сходились...* Прикметник *wieczorna* в українській мові замінений на прислівник *вечорами*.

...*kiedy świat polityczny zajmował się pokojem San-Stefańskim...* // ...*коли політичний світ був зайнятий Сан-Стефанським миром...* У цьому фрагменті дієслово *zajmował się*, яке позначає третю особу однини чоловічого роду минулого часу, що в цьому реченні є простим дієслівним присудком, передається в перекладі конструкцією *був зайнятий*, яка виконує функцію складного присудка.

Для польської мови не характерне вживання особових займенників таких, як *ja, ty, tu, wu, on, ona, ono, oni, one*; на особу вказує закінчення дієслова. Тому в українському перекладі займенники, що відсутні в оригіналі – додаються:

Rano budził się zawsze o szóstej... // *Вранці він прокидався завжди о шостій...* У цьому фрагменті дієслово *budził się*, яке має значення однини чоловічого роду минулого часу, та виконує функцію головного члена речення, передається займенником із дієсловом *він прокидався*, що виконують функцію підмета і присудка відповідно.

На синтаксичному рівні виокремлюють такі перекладацькі трансформації: заміни словосполучення словом і навпаки, заміни синтаксичного зв'язку у словосполученнях і реченнях, членування речень, об'єднання речень, вилучення мовних одиниць і конструкцій, додавання мовних одиниць і конструкцій та перестановки. Такі синтаксичні трансформації в польсько-українському перекладі зазвичай мають формальний характер [див.: 1, 118-119].

У перекладі роману трапляються такі синтаксичні трансформації як членування речень: *Jest niedziela, szkaradny dzień marcowy; zbliża się południe, lecz ulice Warszawy są prawie puste* // *Неділя. Паскудний березневий день. Незабаром полудень, а варшавські вулиці майже безлюдні.*

У цьому ж реченні присутнє вилучення мовної одиниці: *Jest niedziela...* // *Неділя; ...są prawie puste...* // ...*майже безлюдні...* Це пов'язано з особливістю польської граматики, зокрема, у польській мові в подібних випадках завжди має уживатися дієслово *jest (są)*, а в українській мові воно в теперішньому часі опускається.

Також доволі часто у польсько-українському перекладі трапляються перестановки:

Później jednak część majątku pochłonęły zdarzenia polityczne, resztę – podróże po Europie i wysokie stosunki. // *Проме пізніше частину маєтку поглинули політичні події, а решту – подорожі по Європі та великосвітське життя.* У цьому фрагменті відбулася перестановка таких членів речення як: *Później jednak...* – *проме пізніше...*, ...*zdarzenia polityczne...* – ...*політичні події...*

Трапляється також заміна слова словосполученням в перекладі:

...gdzie na wieczorną **przekąskę** zbierali się właściciele składów bielizny i składów win... // ...куди ввечорами сходились **winiutu i zakusiti** власники магазинів білизни та винних погребів... У цьому прикладі відбулася заміна слова **przekąskę** словосполученням **winiutu i zakusiti** з модифікацією змісту. Це відбулося тому, що слово **przekąska** у польській мові має значення: 2. zwykle w lm «wędlina, ryba itp. podawana przed obiadem czy kolacją lub do wódki (ковбаса, риба і т. ін., що подається перед обідом чи вечерею, або до горілки)» [4, 774], в українській мові слово **winiutu** означає: «Вживати алкогольні напої, мати схильність до них» [3, т. 1, с. 450.], а **zakusiti** означає: «закушувати» [3, т. 3, с. 176.]; «Заїдати що-небудь випите (вино, горілку і т. ін.) або з'їдене» [3, т. 3, с. 178.].

Таким чином, найчастіше серед граматичних трансформацій в українських перекладах польських творів трапляються категорійні заміни (заміни у перекладі роду, числа, відмінка, часу, стану) та частиномовні заміни, а також членування речень, додавання та вилучення лексичних одиниць, що пояснюється особливостями граматичних систем української та польської мов. Зазвичай такі граматичні трансформації носять формальний характер, тобто змінюється форма, а незмінним залишається зміст.

Список використаної літератури:

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник / І. М. Литвин. – Вид. 4-те, допов. – Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. – 240 с.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
3. Словник української мови. В 11 т. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
4. Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN / pod red. A. Markowskiego. – Wydanie drugie, 4 dodruk. – W. : Wydawnictwo naukowe PWN SA, 2003. – 1786 s.

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Литвин І. М.

В. О. Палій

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МІЖМОВНІ СИНОНІМИ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ М. БУЛГАКОВА «МАЙСТЕР І МАРГАРИТА»

Метою нашої розвідки є аналіз міжмовних синонімічних відповідників в українському перекладі роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита».

Умовно виділяємо три групи синонімічних відповідників в оригіналі та перекладі. Перша група міжмовних синонімів в оригіналі та українському перекладі роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита» представлена міжмовними синонімами-дублетами, які Я. Рецкер кваліфікує як еквіваленти [3, 11]. В. Виноградов такі відповідники називає прямими, традиційно усталеними словниковими еквівалентами, які на міжмовному рівні можна кваліфікувати як повні міжмовні синоніми [2, 83]. О. Селіванова відносить їх до лексичних формальних трансформацій, за яких змінюється форма, а незмінним залишається зміст – «формальні синонімічні трансформації на лексичному рівні в перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують в мові перекладу однаковий із вихідною мовою семний набір» [4, 458].

У перекладі роману Михайла Булгакова «Майстер і Маргарита» Юрій Некрутенко часто застосовує формальні трансформації – абсолютні міжмовні синоніми:

– *А он сказал, что деньги ему отныне стали **ненавистны**, – объяснил Иешуа странные действия Левия Матвея... // – А він сказав, що віднині гроші стали **ненависні** йому, – пояснив Іешуа дивні вчинки Левія Матвія...*

В оригіналі та перекладі вжито міжмовні синоніми-дублети: *ненавистный* – «внушающий злобу, отвращение, ненависть» [5]; *ненависный* – «який виражає ненависть, огиду до кого-, чого-небудь» [6].

– *А то выходит по твоему **рассказу**, что он действительно родился!..*